

hier eigen aspecten vertoonen, die samenhangen zoowel met het verband met de algemeene gemeentehuishouding als met den bijzonderen aard dezer bedrijven als min of meer monopolistische instellingen, die in algemeen gevoelde behoeften voorzien.

Tarieven

Tenslotte wil ik nog afzonderlijk noemen het vraagstuk van de tarieven. Dat is bij bedrijven als de gas-, water- en electriciteitsbedrijven van zeer bijzonderen aard. De vaste kosten overheerschen hier, ten minste bij die bedrijven, welke zelf produceeren. Van meer beteekenis is wellicht nog, dat het door den aard van de leveringen, die door leidingen moeten geschieden, mogelijk is een te handhaven onderscheid te maken tusschen de verschillende groepen van verbruikers en van hen dus uiteenlopende prijzen voor gelijksoortige prestaties te vragen. Een oordeel omtrent tariefsvragen te geven vereischt een diepgaande kennis van den opbouw en de verdeeling der kosten, niet alleen in het heden, maar ook in de toekomst, wanneer bepaalde wijzigingen in afzet en daardoor in de productie zouden optreden, en voorts een grondige bekendheid met tariefsvormen en hun bruikbaarheid bij bepaalde verhoudingen. In sommige gevallen zal de accountant hierbij de hulp van technische deskundigen niet kunnen ontberen. ¹⁾

Hiermede wil ik deze artikelen over de contrôle bij gemeenten besluiten. Naar ik hoop, hebben zij den lezer een indruk kunnen geven van de vele interessante vragen, welke deze contrôle met zich brengt, al heb ik van deze vragen ook slechts enkele, en dan nog slechts vluchtig, kunnen bespreken. Meer nog hoop ik met mijn uiteenzetting te hebben duidelijk gemaakt, dat wie een goed accountant voor gemeenten wil zijn, zich terdege zal moeten specialiseeren.

¹⁾ Zie omtrent al deze bedrijfseconomische vragen de hoofdstukken IX en X, paragrafen 4 en 5, van „Gemeentebedrijven”, 1939, en omtrent het tariefsvraagstuk, speciaal voor electriciteit, o.m. *Gelissen* en *Snel*, Economische beginselen bij de kostprijsofbepaling en de prijsvorming van electricische energie, Maastricht 1934.

BOEKBESPREKINGEN

R. W. Starreveld, Sorteeren en Selecteeren.

Bij de Uitgeverij v/h *C. de Boer Jr.*, den Helder, is verschenen een boekwerk genoemd „Sorteeren en Selecteeren” geschreven door *R. W. Starreveld*. De schrijver noemt dit sorteeren en selecteeren een der belangrijkste hoofdstukken uit de leer der Administratieve Techniek, en hij heeft de resultaten van zijn studie en experimenten op dit gebied in zijn boek medegedeeld, zoodat andere belanghebbenden daarmede hun voordeel kunnen doen. Het boek zal blijkbaar gevolgd worden door een tweede deel, waarin beschreven zullen worden de „Rubrieksgewijze Inschrijving en totaliseeren”, althans wij zagen in dit eerste deel eenige malen verwezen naar verdere uitwerking van gedane mededeelingen, die in dit tweede deel te vinden zouden zijn.

Ook wordt herhaaldelijk verwezen naar meer uitvoerige behandeling van verschillende onderwerpen in de „Kantoormachinegids”, een periodiek, waarmede de schrijver van het onderhavige boek nauw verbonden

is, zoo zelfs, dat aan het slot van het boek medegedeeld wordt, dat hetgeen in dit boek gepubliceerd is ook verschijnt in „de Kantoormachinegids”. Abonnés van dit periodiek kunnen dus de publicatie daarin afwachten.

De doorlezing van het boek bevestigt de meening van den schrijver, dat hij althans een belangrijk hoofdstuk van de administratieve techniek behandelt. Er gaat op vele kantoren veel tijd verloren met het sorteeren van documenten in een gewenschte volgorde en later hersorteeren in andere volgorde, terwijl ook het selecteeren van gewenschte gegevens uit een massa van documenten of kaarten lang niet altijd gemakkelijk is en doelmatig geschiedt. Zoowel het sorteeren met de hand, als met hulpmiddelen wordt uitvoerig behandeld, in hoofdstukken en paragrafen ingedeeld, terwijl ook verschillende wijzen van codeeren, hetwelk in een aantal gevallen aan sorteeren dient vooraf te gaan, worden toegelicht. Voor een doeltreffende inrichting om uit een massa van gegevens, die op kaarten of losse vellen systematisch verzameld zijn, bepaalde gewenschte gegevens spoedig en volledig naar voren te brengen worden een aantal mechanische hulpmiddelen beschreven.

Niet altijd zal een weinig deskundig lezer de uiteenzettingen gemakkelijk kunnen volgen, omdat de schrijver blijkbaar op verschillende plaatsen eenige voorkennis van het onderwerp bij zijn lezers aanneemt. Maar hij, die zich voor een bepaald onderdeel speciaal interesseert zal ongetwijfeld na de bestudeering van deze beschrijving met kennis van zaken een demonstratie van een machinaal hulpmiddel kunnen beoordeelen, en niet geheel aan de welbespraaktheid van den demonstreerenden handelaar zijn overgeleverd. De voor- en nadeelen van verschillende systemen, die voor een bepaald doel naast elkaar mogelijk zijn, worden door den schrijver behandeld en beargumenteerd, terwijl de mogelijk te bereiken snelheden worden aangegeven.

Mij is geen ander werk bekend, waarin deze materie zoo systematisch behandeld wordt, en de groote ervaring van den schrijver waarborgt den lezer een betrouwbaar compas op dit terrein.

Persoonlijk zou ik een meer samenhangend betoog geprefereerd hebben. Door de sterk doorgevoerde indeeling in hoofdstukken, afdelingen, paragrafen, nummers en letters is het niet altijd gemakkelijk den draad vast te houden. Eerst moet de systematiek van de indeeling bestudeerd worden, en pas daarna de inhoud.

Vooraf in het eerste gedeelte van het boek trof mij dit bezwaar, waaraan de veelzijdigheid van de stof misschien ook mee schuld is.

G. H.

Deviezenverordening 1940 met uitvoeringsbepalingen. Ingeleid en verklaard door Mr. Dr. F. E. Schmey. Eerste Aanvulling.

Ter aanvulling van den commentaar op de Deviezenverordening van den schrijver, die destijds per 13 Augustus 1940 werd afgesloten, verscheen een tot en met 27 November bijgewerkt supplement. In mijn bespreking van de oorspronkelijke commentaar wees ik er reeds op, dat voor een schrijver, die belanghebbenden voorlichting wil verschaffen op het terrein der deviezenwetgeving, een groot bezwaar gelegen is in de omstandigheid dat deze materie zich destijds nog in een uitermate dynamisch stadium bevond. Ook op het tijdstip dat schr. zijn eerste aanvulling deed

verschijnen was dat proces nog geenszins teneinde. In de periode tus-
schen de eerste publicatie en de tweede zagen niet minder dan 3 devie-
zenbesluiten, 15 deviezenbekendmakingen, 2 deviezen grensbeschikkingen,
de deviezenreisbeschikkingen, en nog verschillende andere beschikkingen
het licht. Het was dus alleszins begrijpelijk dat de schrijver daarin aan-
leiding vond uit de uitgifte van een eerste aanvulling op de commentaar,
die zonder dat nauwelijks meer bruikbaar kon worden genoemd. Het door
den uitgever gekozen systeem om de aanvullingen onder te brengen in
een nieuw boekwerk heeft — wij wezen daarop reeds in de eerste be-
spreking — twee bezwaren: de frequentie van de „aanpassing” van de
toelichting aan de nog steeds „levende” stof is te gering, zoodat de tus-
schenpoozen tuschen de publicaties noodwendig te groot zijn, en boven-
dien wint het geheel natuurlijk niet aan overzichtelijkheid, wanneer men
steeds de verschillende deelen naast elkaar moet raadplegen. Een snellere
opeenvolging van aanvullingen, zoodat deze zooveel mogelijk de „ont-
wikkeling” van de materie op den voet volgen en een handiger systeem
van rangschikken — bv. door een losbladig boek, of inlegvellen — zou
ongetwijfeld een voor de bruikbaarheid van het geheel gunstiger op-
lossing zijn. Onvolledigheid is immers in een commentaar als de onder-
havige een zeer ernstig euvel. Naarmate de deviezenwetgeving meer „tot
rust” komt wordt natuurlijk het geschetste bezwaar geringer, maar
vooralnog is het niet overwonnen.

Terwijl de eerste commentaar uitvoerig uitweidde over de grondbe-
ginselen waarop de Deviezenverordening is opgebouwd, beperkt zich de
aanvulling grotendeels tot een opsomming van de wijzigingen, die in
de concrete bepalingen of in de strekking daarvan is gebracht door de
in het door de aanvulling bestreken tijdvak afgekondigde nieuwe be-
sluiten en beschikkingen, dan wel in dat tijdvak bekend geworden inter-
pretaties van bestaande voorschriften.

De meest uitvoerige principieele beschouwingen van dit tweede deel
hebben betrekking op de clearingwetgeving. En terecht, want de meest
in het oog loopende tendens van de ontwikkeling van het buitenlandsche
betalingsverkeer van ons land sedert de invoering van de deviezenveror-
dering is inderdaad de uitbouw van het clearingwezen. Ook voordat hier
te lande deviezenbeperkingen werken ingevoerd kenden wij het clearing-
verkeer als hulpmiddel in het betalingsverkeer. Maar destijds hadden die
maatregelen een andere strekking: zij waren van zuiver „defensieven”
aard, bedoelden onze exporteurs en beleggers te beschermen tegen devie-
zenbeperkingen elders. Tot bescherming van onze eigen deviezenpositie
waren zij niet noodig, en evenmin behoefden de clearingen te dienen om
onze partners in het internationale betalingsverkeer te beschermen tegen
eventueele nadeelige gevolgen van het deviezengebrek aan onze zijde.
Sedert ons land genoopt was beperkingen op te leggen aan het betalings-
verkeer met het buitenland is de situatie in dat verband grondig gewijzigd.
Een deel van de bestaande maar vooral de nieuw ingevoerde clearingen
zijn een integreerend onderdeel van de deviezencontrole, en zijn mede
ingevoerd omdat onze handelspartners dit gebonden verkeer, ter bescher-
ming van hun exporteurs, wenschten.

Er is dus naar het uitgangspunt een zeer nauw verband tuschen clea-
ring- en deviezenwetgeving. Tuschen „vrije deviezen” en „clearingdevie-
zen” bestaat immers slechts een gradueel verschil, dat voornamelijk de
„internationale verwisselbaarheid” betreft. En zelfs wat dit laatste punt
betreft kan het clearingverkeer een volledig substituut van de vrije devie-

zenbetaling zijn, wanneer de clearing multilateraal georganiseerd wordt. Elke clearingregeling is een soort deviezenwetgeving op zichzelf, een beperkt terrein beslaande. In dat verband is het dan ook volkomen logisch dat art. 3 der Deviezenverordening handelingen verricht overeenkomstig een clearingverdrag of autonomen clearingmaatregel onttrekt aan den invloed der Verordening.

In zijn toelichting op dit onderwerp komt de schrijver intusschen tot de conclusie dat sedert het inwerkingtreden van de Verordening de scheiding tusschen deviezenrecht en clearingregelingen ten deele is vervaagd. Volgens hem is er een gemeenschappelijk grensgebied ontstaan van deviezen- en clearingrecht, waarop de clearingvoorschriften gelden naast de deviezenwetgeving. M.i. is deze conclusie het gevolg van een onjuiste analyse van de verhoudingen in dit verband. Blijkbaar heeft de omstandigheid, dat voor verscheidene nieuw ingevoerde clearingen de storting aan Nederlandsche zijde aan vergunning van het Deviezeninstituut onderworpen is, den schrijver op een dwaalspoor geleid. Hij komt immers tot de conclusie dat „... het totstandkomen van een nieuwe clearingregeling thans niet zonder meer (beteekent), dat stortingen door ingezetenen ... in het kader van die clearing verricht, vrijgesteld zijn van den vergunningsplicht ex art. 15 Dev. Ver. ...” Deze stelling is volkomen juist behalve voor zoover betreft de ratio van dien vergunningsplicht in de laatste woorden neergelegd. Die plicht immers berust *niet* op art. 15 der Verordening, zij kan daarop niet berusten omdat art. 3 clearingstortingen nadrukkelijk onttrekt aan de vigueur der Verordening. De vergunning is slechts noodig omdat de desbetreffende autonome maatregelen deze voorschrijven. Dat het Deviezeninstituut, geschapen voor de tenuitvoerlegging der Deviezenverordening, ook deze clearingstortingsvergunning onder zijn competentie kreeg doet daaraan niets af. De bedoeling van het vergunningsstelsel voor clearingbetalingen is inderdaad dezelfde als die terzake van deviezenbepalingen, n.l. het gewenschte evenwicht in inkomende en uitgaande betalingen te bewerkstelligen. Maar dat neemt niet weg dat er een principieel verschil is wanneer men de zaak formeel beziet, en dat moet men van dezen schrijver verlangen.

Zoo treft men in het hoofdstuk over de clearingmaatregelen meer misvattingen aan. Bij de bespreking van de clearing met Zwitserland wordt gesteld dat „een verdere beperking van het Nederlandsch-Zwitsersche betalingsverkeer hierin (bestaat) dat bepalingen, uit binnen het bezette Nederlandsche gebied aangehouden Zwitsersche tegoeden slechts geoorloofd zijn met vergunning van het Clearing-Instituut”. De schrijver constateert dat men daar dus te maken heeft met geblokkeerde buitenlandse tegoeden, die de Deviezenverordening als zoodanig niet kent. En hij voegt daaraan toe dat het opmerkelijk is dat tot blokkeering slechts werd overgegaan binnen het kader van een éézijdigen clearingmaatregel, die van Nederlandsche zijde noodgedwongen werd genomen. De schrijver vergeet daarbij in de eerste plaats, dat wij zulke geblokkeerde tegoeden reeds kenden voordat de Deviezenverordening bestond. De autonome maatregelen in April 1940 genomen ten aanzien van Denemarken en Noorwegen droegen een „totaal” karakter, betroffen derhalve alle betalingen uit welken hoofde ook aan Deensche resp. Noorsche crediteuren. Dat totale karakter van een autonome maatregel involveert de blokkade van saldi, omdat immers elke beschikking aan vergunning van het N.C.I. is gebonden. Bovendien is de stelling dat tot blokkeering *slechts* werd overgegaan binnen het kader van een éézijdigen clearing-

maatregel niet juist. Nadat de clearing met Zwitserland tweezijdig is geworden, bleef de autonome maatregel zijn totale — derhalve alle verplichtingen betreffende — karakter behouden, en de saldiblokkade bleef gehandhaafd. Hetzelfde geldt trouwens ook voor Zweden, en voor andere landen ten aanzien waarvan een „totale” clearing geldt, bv. ook met Duitschland.

Een ruime plaats wordt door den schr. voorts ingeruimd aan de wijzigingen in het betalingsverkeer met Duitschland voor zoover betreft het kapitaalverkeer, ten aanzien waarvan de Runderlass 89 van 30 October inderdaad groote beteekenis heeft. In dat verband wordt ook het geblokkeerde-marken-belastingbesluit 1940 besproken. De analyse van ratio en consequenties dezer voorschriften behoort ook al weer niet tot het sterkste gedeelte der uiteenzettingen. Zoo stelt de schr. bv. dat blijkens een Mededeeling van de Vereeniging voor den Effectenhandel de handel in Deutsche effecten tusschen ingezetenen „thans van de geblokkeerde-markenbelasting vrijgesteld (is)”, zoodat de verplichting tot vrijwaring door den koper van Deutsche effecten jegens den verkooper een groot deel van haar vroegere beteekenis heeft verloren. Van den beginne af aan echter stond vast dat bij overgang van een onder het vermelde besluit valend actief tusschen ingezetenen belastbaarheid uitgesloten was. De vrijwaring waarop de schr. doelt had alleen beteekenis voor verkoop door een ingezetene aan een ander ingezetene, die echter als lasthebber van een Duitschen opdrachtgever handelde. Van een „vrijstelling” van den handel tusschen ingezetenen is dus geen sprake, en de vrijwaring heeft van den beginne af aan geen andere beteekenis gehad dan zij nu nog heeft.

Over het algemeen kan men trouwens zeggen dat de analytische toelichtingen nog wel eens de plank misslaan. Zoo bv. in de artikelsgewijze behandeling onder art. 2 waarbij thans eenige opmerkingen worden gemaakt omtrent zgn. depotfractiebewijzen en de vergunningsplichtige behandelingen die daarbij te pas kunnen komen. De vergunningsplicht van de houders der depotfractiebewijzen en die van de administratiekantoren wordt daarin nogal door elkaar gehaspeld.

Afgezien van de genoemde bezwaren, die veeleer de verklarende toelichting, dan de beteekenis en de interpretatie der voorschriften betreffen, kan men constateeren dat ook de Aanvulling voor hen die in de practijk de deviezenvoorschriften moeten toepassen velerlei nuttige aanwijzing en verduidelijking bevat. Steeds groter is het aantal van elkaar op vele punten doorkruisende maatregelen geworden, zoodat een wegwijzer door dezen doolhof meer en meer beteekenis gaat krijgen. Evenals in de oorspronkelijke commentaar zal de niet-jurist in de Aanvulling vele punten verhelderd vinden, al dragen vele passages er het kenmerk van dat niet een „deviezenjurist” — die wij overigens hier te lande uiteraard niet of nog niet bezitten — aan het woord is.

C. A. KLAASSE